

Livskvalitet i Europa: Familierne og den økonomiske krise

Resumé

Indledning

Den europæiske livskvalitetsundersøgelse (EQLS) giver et pålideligt billede af europæeres levevilkår og sociale situation før og under den økonomiske krise. Men hvordan har krisen påvirket familier med børn? Børn er i større risiko for fattigdom eller social udstødelse end befolkningen generelt i størstedelen af landene. Det er derfor vigtigt at forstå, hvordan krisen har påvirket husstande med børn. I denne rapport beskrives den ændrede livskvalitet i EU for forskellige typer af familier med børn, og deres levestandard og sociale situation sammenlignes. Familierne er opdelt i to hovedgrupper:

- familier med enlige forældre, på eller uden for arbejdsmarkedet, og som bor alene eller sammen med slægtninge
- par med børn, både hvor begge eller den ene part har en indkomst, og som bor som en familieenhed eller sammen med andre slægtninge.

Potentielle mønstre, som kan relateres til forskellige familiepolitiske tilgange, afdækkes ved at se nærmere på forskellene mellem fire grupper af lande, som er klassificeret inden for et spektrum fra lande med de mest fleksible familiepolitikker til lande med de mest traditionelle politikker.

Politisk kontekst

Den økonomiske krise har medført en forringelse af leve- og arbejdsvilkårene i mange medlemsstater og øget uligheden mellem lande og befolkningsgrupper. Personer, som allerede er sårbare, har øget risiko for fattigdom og social udstødelse. Der ses også en voksende ulighed mellem familier: Om et barn lever i fattigdom afhænger til dels af den type familie, som det vokser op i. Det er på denne baggrund, at EU med sin sociale investeringspakke opfordrer medlemsstaterne til at fokusere på enkelte, målrettede og betingede sociale investeringer. Formålet med denne rapport er at hjælpe de politiske beslutningstagere med at identificere de typer af familier med børn, som indsatsen bør rettes imod.

Væsentlige konklusioner

De fleste enlige forældre arbejder, i de fleste tilfælde på fuld tid. Andelen af erhvervsaktive enlige forældre har kun ændret sig lidt siden 2007 i EU28 generelt, men i de mest "traditionelle" grupper af lande er andelen af erhvervsaktive enlige forældre faldet. Mange af disse lande har været væsentligt påvirket af krisen, hvilket kan forklare stigningen i antallet af arbejdsløse enlige forældre.

Der var større sandsynlighed for, at enlige forældre, der bor sammen med slægtninge, var arbejdsløse i 2011 end i 2007. Dette kan afspejle en strukturel ændring i familierne: Enlige forældre, som mistede deres job, har måske været nødsaget til at flytte ind hos deres familier.

Familier i arbejdsløse husstande er de familier, der med størst sandsynlighed finder det svært at få pengene til at slå til, og det er også mere sandsynligt at de har økonomiske problemer nu end i 2007. Arbejdsløse enlige forældre har problemer overalt, men oftere i de mest traditionelle og de delvis traditionelle lande. I sidstnævnte gruppe er deres andel blevet fordoblet siden 2007.

Familier med to indkomster har mindst risiko for finansielle problemer, og der har ikke været nogen væsentlig forværring for denne gruppe siden krisen. Flere familier havde problemer med at betale husleje og forbrugsregninger i 2011 end i 2007. Arbejdsløse familier har størst risiko for gæld.

Andelen af arbejdsløse familier, der er udsat for en høj grad af afsavn, er steget betydeligt siden 2007. Mens de mest "fleksible" lande har den laveste gennemsnitlige grad af afsavn, oplever familier, som er uden arbejde i disse lande, forsat en høj grad af afsavn, selvom deres lande karakteriseres ved tilstrækkelige ydelser.

Enlige mødre – uanset om de arbejder på fuld tid eller på deltid – arbejder færre timer end enlige fædre eller mænd i par, hvor begge eller den ene part har en indkomst. Der er også større sandsynlighed for, at enlige mødre føler, at deres job er usikkert, end enlige fædre, som selv arbejdede flere timer i 2011 end i 2007.

De fleste enlige mødre og mødre, der er en del af et par, vil gerne arbejde, hvis de kunne vælge deres arbejdstid, og over 50 % af de ikke-erhvervsaktive mødre vil foretrække at arbejde på deltid. Mens de fleste mødre med fuldtidsarbejde vil foretrække at arbejde mindre, vil de fleste enlige mødre, der arbejder på deltid, gerne arbejde flere timer.

Konflikten mellem arbejde og familieliv er øget i alle typer af husstande med børn. Enlige forældre, der arbejder på fuld tid, oplever oftest en konflikt mellem familie- og arbejdsliv.

Beskæftigelse spiller en vigtig rolle i forældrenes subjektive trivsel. Enlige forældre, som ikke arbejder, har den laveste tilfredshed med tilværelsen og er de mindst lykkelige.

Mens tilfredsheden med tilværelsen og lykken generelt ikke har ændret sig væsentligt siden 2007, har forældre i arbejdsløse husstande oplevet et fald med hensyn til begge, og arbejdsløse enlige forældre i de mest fleksible lande har oplevet det største fald.

Med hensyn til par, hvor kun den ene part har en indkomst, rapporteres det for de mest traditionelle grupper af lande, at den partner, der har en indkomst, oplever større tilfredshed med tilværelsen og lykke end den partner, der går hjemme, mens sidstnævnte i den mest fleksible gruppe føler større subjektiv trivsel. I den blandede, fleksible gruppe er der ikke konstateret nogen stor forskel.

Det at have et job er vigtigt for enlige forældres psykiske trivsel i alle landegrupper. Dette er endog tilfældet i lande, hvor der udbetales generøse ydelser til arbejdsløse forældre, og hvor det ofte er frivilligt at gå hjemme. Enlige forældre, som ikke arbejder, har en lavere psykisk trivsel i de mest fleksible lande end andre steder.

Forældre i hovedsagelig traditionelle lande oplever større social udstødelse end andre steder, men arbejdsløse forældre har den største udstødelse overalt. Med hensyn til arbejdsløse enlige forældre er den sociale udstødelse størst i de mest fleksible lande.

Enlige forældre, der bor sammen med slægtninge, føler en høj grad af social udstødelse, selv om de bor sammen med andre.

Enlige forældre er fortsat mindre tilfredse med deres tilværelse end andre, når indkomsten er sikret. Selv om indkomst og beskæftigelsesstatus er vigtige faktorer for deres subjektive trivsel, er andre (sociale) faktorer derfor også af betydning. Det er vigtigt at holde sig for øje, at tilfredsheden med tilværelsen blandt enlige forældre, der bor sammen med deres udvidede familie, fortsat er reduceret, hvilket tyder på, at selv om familien kan yde en vis beskyttelse med hensyn til indkomst, er dette ikke tilstrækkeligt til at forbedre den subjektive trivsel.

Den lavere grad af tilfredshed med tilværelsen, som opleves af bedsteforældre, der bor sammen med deres børns familier, forsvinder, når indkomsten er sikret, hvilket tyder på, at familiestrukturen yder støtte til ældre, så længe denne boform er frivillig og ikke en nødvendighed som følge af lavere indkomst.

Politiske anbefalinger

Der er behov for målrettede foranstaltninger for at hjælpe enlige forældre i arbejde, da familier, hvor ingen arbejder, er udsat for en høj grad af afsavn selv i de mest fleksible lande med tilstrækkelige ydelser.

Det skal være en politisk prioritet at få personer, der for nylig er blevet afskediget, i arbejde igen hurtigst muligt for at undgå risikoen for, at den ugunstige situation bider sig fast.

Fleksible arbejdstider bør gøres mere alment tilgængelige: Over 50 % af ikke-erhvervsaktive mødre vil gerne arbejde på deltid, og de fleste mødre i fuldtidsarbejde vil foretrække at arbejde mindre.

Det at gå på arbejde bør indebære, at begge forældre er økonomisk bedre stillede; dette medfører spørgsmål som hjælp til børnepasningsudgifter.

Fremme af social samhørighed, social integration og socialt samarbejde bør stå højt på den politiske dagsorden: Disse faktorer er af afgørende betydning for, hvordan enkeltpersoner påvirkes af de nye sociale risici, og hvordan enkeltpersoner, deres lokalsamfund og lande opnår økonomisk velstand.

Der er behov for foranstaltninger til at hjælpe familier med at kombinere arbejde og pasningsforpligtelser gennem et integreret system med orlov, pasning og arbejdspladsstøtte til forældre med små børn.

Der er behov for forældreorlovsordninger for at tilskynde flere fædre til at tage og dele orlov og for at fremme deres deltagelse i arbejdsopgaverne i hjemmet.

Yderligere oplysninger

Rapporten om *Quality of life in Europe: Families in the economic crisis* (Livskvalitet i Europa: Familieme og den økonomiske krise) findes på <http://www.eurofound.europa.eu/ewco/studies/tn1306013s/index.htm>

Yderligere oplysninger fås ved henvendelse til Eszter Sándor, forskningsmedarbejder, på esa@eurofound.europa.eu